

Adroddiad i'r: Pwyllgor Archilio Cymunedau

Dyddiad y cyfarfod: 23 Mai 2013

Aelod/Swyddog Arweiniol: Aelod Arweiniol Gofal Cymdeithasol Oedolion a Gwasanaethau Plant/Pennaeth Gwasanaethau Oedolion a Busnes

Awdur yr Adroddiad: Rheolwr Gwasanaeth: De'r Sir

Teitl: Adolygiad o Wasanaethau Dydd Gogledd Sir Ddinbych

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi trosolwg o'r cynigion i ailfodelu gwasanaethau gofal dydd pobl hŷn. Mae'r cynigion yn ymwneud yn bennaf â newidiadau i ogledd Sir Ddinbych, ond mae'r egwyddorion strategol ategol i hyrwyddo annibyniaeth pobl trwy ail-alluogi a'r defnydd o adnoddau cymunedol yn berthnasol i'r sir gyfan. Mae rhesymeg y cynigion wedi ei darparu. Yn y cynllun ariannol tymor canolig nodwyd y maes hwn fel maes ar gyfer toriadau cyllidebol. Er bod y targed arbedion ar gyfer hyn bellach wedi ei dynnu, gallwn barhau i ddadlau bod angen ailfodelu i sicrhau bod y gwasanaeth a darperir yn gyson â'r dull ail-alluogi ac yn gynaliadwy wrth symud ymlaen.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Darparu dadansoddiad o'r rhesymau y tu ôl i'r newid a'r cynigion i symud ymlaen er mwyn gwneud penderfyniad ar fodel y gwasanaeth. Mae Atodiad 1 a 2 yn cynnwys manylion rhai o'r ymgynghoriadau sydd wedi eu cynnal ac elfennau o'r model sydd wedi eu newid i adlewyrchu rhai o'r materion a godwyd.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Argymhellir y dylai'r Pwyllgor Archwilio ystyried yr adroddiad ac argymell y Cabinet i gymeradwyo gweithredu'r model newydd fel y nodir ym mharagraffau 4.10 hyd 4.13.

4. Manylion am yr adroddiad.

- 4.1 Yn 2012 nododd Llywodraeth Cymru'r angen i wasanaethau cymdeithasol Cymru ymateb i'r newid cynyddol yn nisgwyliadau cymdeithasol, y newid demograffig ac i'r sefyllfa anodd o ran caffael adnoddau. *"Mae Gwasanaethau Cymdeithasol yn wynebu cyfres o heriau: Disgwyliadau'r cyhoedd yn newid; cynnydd yn y galw am wasanaethau; newid demograffig; ac adnoddau cynyddol tyn yn golygu na ellir osgoi newid yn y ffordd rydym yn cyflenwi'r gwasanaethau hyn."*
- 4.2 Ym mis Ionawr 2013 cyflwynwyd Bill Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru) i Lywodraeth Cymru. Disgrifir y Bil fel un sy'n gwednewid y ffordd mae gwasanaethau cymdeithasol yn cael eu darparu, a hynny yn bennaf trwy hyrwyddo annibyniaeth pobl er mwyn rhoi llais a rheolaeth gryfach iddyn nhw.
- 4.3 Mae ein model ar gyfer gofal cymdeithasol oedolion eisoes wedi ei seilio ar yr egwyddorion hyn ac yn dechrau drwy ganolbwyntio ar wasanaethau cyffredinol sy'n

hyrwyddo ac yn cynnal ffordd o fyw iach ac annibynnol yn y gymuned; mae'r ail gam yn cynnwys darparu gwasanaeth i adennill sgiliau, hyder ac annibyniaeth er mwyn galluogi pobl i aros yn annibynnol yn eu cartrefi eu hunain cyn hired â phosib; a, os yw anghenion gofal personol yn dal i fod, cynnal asesiad a chynnig pecynnau cefnogaeth ffurfiol i bobl gymwys er mwyn diwallu eu hanghenion personol.

- 4.4 Ar y cyfan, mae ar bobl eisiau cadw eu hannibyniaeth a'u cysylltiadau yn eu cymuned yn hytrach na mynychu canolfan arbennig ar gyfer pobl hŷn. Mae yna ystod o grwpiau cymunedol a mudiadau sy'n darparu gweithgareddau a chefnogaeth i bobl hŷn yng ngogledd Sir Ddinbych. Mae'r rhain yn cynnwys Clwb Dydd Mawrth Tŷ Caradoc, Canolfan y Jiwbilŷ ar Ffordd Sea Bank, Clwb Cinio yng Nghlwb Rygbi'r Rhyl, Canolfan Gymunedol y Rhyl ar Ffordd Wellington, Canolfan Fowlio, Cynllun Cyfeillion Gofal, Gwasanaeth Cyfeillion Cymdeithas Alzheimer's a chaffis dementia. Nid yw hon yn rhestr gyflawn o ganolfannau, ond mae'n rhoi syniad i chi o'r adnoddau cymunedol sydd ar gael. Mae rhai defnyddwyr gwasanaeth yn y misoedd diwethaf wedi derbyn cefnogaeth i fanteisio ar y cyfleusterau hyn yn lle derbyn gwasanaeth gofal dydd traddodiadol.
- 4.5 Ceir hefyd nifer o wasanaethau cymunedol datblygedig yn cynnig gwasanaethau i bobl o bob oed. Mae rhai o'r gwasanaethau hyn yn wasanaethau'r Cyngor, e.e. gweithgareddau canolfannau hamdden, ond mae nifer ohonyn nhw yn wasanaethau cymunedol e.e. grwpiau celf a chreffft a grwpiau hobiau. Ar ben hyn rydym ni wedi canfod arian, o arbedion mewn meysydd eraill, i annog ac ysgogi'r datblygiad o weithgareddau cymunedol eraill. Bydd rhywfaint o'r gyllideb sydd wedi ei neilltuo ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol yn 13/14 yn cael ei defnyddio dros y 3 blynedd nesaf i hyrwyddo cynlluniau ychwanegol i gefnogi gofalwyr.
- 4.6 Rydym ni'n ei hystyried yn bwysig bod pobl yn gallu defnyddio adnoddau cymunedol ac mae'r agwedd hon yn gyson â Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru). Fodd bynnag, rydym ni'n cydnabod y bydd ar rai pobl angen cymorth i fanteisio ar weithgareddau yn eu cymuned. Mae genyn ni eisoes enghreifftiau o weithwyr prosiect arbenigol yn cefnogi pobl hŷn gyda dementia. Byddwn hefyd yn datblygu cymorth cymunedol i bobl ddiameddiffyn cymwys lle gwelir hyn yn ffordd cost effeithiol i ddiwallu eu hanghenion. Fe all y dull hwn gynnwys taliadau uniongyrchol a chefnogaeth wedi ei chyfyngu gan amser gan staff sy'n gweithio yn ein canolfannau dydd ar hyn o bryd.
- 4.7 Mae ein strategaeth ail-alluogi wedi bod yn llwyddiannus iawn gan alluogi pobl i adennill sgiliau a hyder er mwyn byw'n annibynnol. Serch hynny, rydym ni'n cydnabod y gallwn wneud mwy. Mae angen datblygu cyfleusterau addas i adlewyrchu'r cartref e.e. cegin gartref lle gellir gwneud gwaith ail-alluogi e.e. cefnogi pobl i baratoi a choginio bwyd, golchi dillad a thasgau dyddiol eraill.
- 4.8 Mae Llys Nant a Hafan Deg yn ganolfannau dydd traddodiadol sy'n darparu gwasanaeth gwych a gwerthfawr i'r rheiny sy'n mynd yno. Mae'r bobl sy'n mynychu'r canolfannau a'u gofalwyr yn canmol y gwasanaeth gofal ac yn mwynhau cwmni pobl eraill tra mae eu teuluoedd yn cael tawelwch meddwl.
- 4.9 Fodd bynnag, canran bach iawn o bobl hŷn yr ardal sy'n defnyddio'r canolfannau hyn. Yn Sir Ddinbych, mae Gwasanaethau Oedolion yn cefnogi 1100 o bobl dros 65 oed, 103 ohonyn nhw'n mynychu Canolfannau Dydd. O'r rhain mae 21 yn mynychu Hafan Deg a 27 yn mynychu Llys Nant. Mae'r gyfradd gyfeirio wedi gostwng yn y ddwy flynedd ddiwethaf o ganlyniad i weithgareddau ail-alluogi sy'n cael eu cynnig

gan rannau eraill o'r gwasanaeth. Mae tystiolaeth o hyn yn Atodiad 3. Mae'r rhan fwyaf o'r bobl yn mynychu'r canolfannau hyn ddwy neu dair gwaith yr wythnos ac mae manylion ynglŷn â hynny yn Atodiad 4.

Cynigion Diwygiedig

- 4.10 Symud gwasanaeth presennol Prestatyn o Lys Nant i Nant y Môr er mwyn rhoi cyfle i bobl ddatblygu rhwydweithiau cymdeithasol ehangach gyda thrigolion Nant y Môr a chymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau sy'n cael eu cynnig yn y cyfleuster Gofal Ychwanegol. Mae'r dull yma eisoes yn gweithio'n dda yn Rhuthun, lle mae pobl sy'n derbyn gofal dydd yn cymdeithasu â thrigolion Gofal Ychwanegol Llys Awelon. Rhywbeth dros dro oedd adeilad Llys Nant er mwyn datblygu safle Nant y Môr ac nid yw'r adeilad yn cefnogi rhai o anghenion y defnyddwyr gwasanaeth. Bydd defnyddwyr gwasanaeth presennol a newydd gydag anghenion cymwys yn cael eu cefnogi 3 diwrnod yr wythnos trwy weithgaredd "galw i mewn" sy'n helpu'r bobl i gymdeithasu. Byddan nhw'n derbyn cefnogaeth ar y ddau ddiwrnod arall i leihau'r ymdeimlad o unigedd.
- 4.11 Yn y tymor canolig/hir, edrychir i mewn i symud darpariaeth gofal dydd yn **y Rhyl** i Gorwel Newydd. Fodd bynnag, byddem yn sicrhau bod unrhyw gynllun yn adnabod pwrpas addas a chynaliadwy ar gyfer adeilad Hafan Deg. Mae hyn yn cynnwys datblygu cyfleusterau yn y ganolfan i'n cynorthwyo i ddatblygu ein dull ail-alluogi h.y. sefydlu cegin 'gartref', yn ogystal ag edrych ar y posibilrwydd o ddefnyddio'r adeilad ar gyfer ystod o weithgareddau cymdeithasol a chefnogi ar gyfer pobl hŷn sy'n byw yn War Memorial Court a'r gymuned ehangach.
- 4.12 Ein cam cyntaf fyddai cynnig darpariaeth gofal dydd 3 diwrnod yn Hafan Deg, gyda'r ddau ddiwrnod arall yn canolbwyntio ar ail-alluogi. Roedd y cynnig gwreiddiol yn dod â'r holl weithgareddau gofal dydd i ben ar y safle hwn, ond diwygiwyd y cynnig yn dilyn ystyriaeth ofalus o bryderon defnyddwyr gwasanaeth, gofalmwyr ac aelodau etholedig lleol wrth ganiatáu newidiadau sy'n cefnogi ail-alluogi a chynladwyedd.
- 4.13 Gan gymryd y bydd cynigion yr adroddiad hwn yn cael eu cymeradwyo, bydd cynllun prosiect manwl yn cael ei ddatblygu ar gyfer trefniadau presennol Hafan Deg a Llys Nant. Bydd y ddau gynllun yn adlewyrchu'r angen i reoli'r newidiadau'n sensitif trwy ymgynghori â defnyddwyr gwasanaeth a'u gofalmwyr ac yna'n cael eu cyflwyno i'r Bwrdd Moderneiddio Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles. Mae Atodiad 5 yn cynnwys cerrig milltir allweddol y ddwy ganolfan ac mae Atodiad 6 yn cynnwys Aseiad o Effaith ar Gydraddoldeb.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r cynigion hyn yn cyfrannu'n uniongyrchol at y flaenoriaeth bod pobl ddiamddiffyn yn cael eu diogelu ac yn gallu byw mor annibynnol ag sy'n bosib.

6. Faint fydd yn costio a sut bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Ni fydd cynigion yr adroddiad hwn yn arwain at gostau ychwanegol a bydd unrhyw arbedion o ganlyniad i'r cynigion yn cael eu hail-fuddsoddi i wella cynladwyedd. Byddwn yn parhau i godi ffi am y gwasanaeth 3 diwrnod yr wythnos hirdymor yn y Rhyl ac ym Mhrestatyn. Serch hynny, er bod y ffi fesul y diwrnod am ofal dydd yn £46.70 (cost gyfartalog gwasanaethau gofal y Sir) yr uchafswm ffi y gallwn ei godi am ofal cartref a gofal dydd yw £50.00 yr wythnos. Ni fydd yn rhaid i'r rheiny sy'n

mynychu'r cynllun ail-alluogi yn Hafan Deg dalu ac ni fyddwn yn godi ar bobl sy'n "galw i mewn" ym Mhrestatyn. Fodd bynnag, bydd yn rhaid i ddefnyddwyr gwasanaeth dalu am brydau bwyd a lluniaeth sy'n cael eu darparu fel rhan o'r gwasanaeth newydd (dyma'r drefn bresennol). Mae'r prydau bwyd sy'n cael eu darparu ar hyn o bryd yn cael eu cymorthdaluo ond byddwn yn symud i sefyllfa lle gallwn adennill cost llawn prydau bwyd gofal dydd a phrydau bwyd y gwasanaeth pryd ar glud.

Byddwn yn parhau i ddarparu cludiant ar gyfer pobl sy'n mynychu gwasanaeth 3 diwrnod yr wythnos y ddwy ganolfan ond bydd cludiant i'r gwasanaeth ail-alluogi yn amodol ar asesiad angen. Mae'n bosib y bydd yn rhaid i rai pobl dderbyn cymorth ychwanegol i ganfod gwasanaeth cludiant arall.

Ni fydd gwasanaethau oedolion yn darparu cludiant i'r gwasanaeth "galw i mewn" ond byddem yn edrych ar gysylltu â mudiadau trydydd sector a chyrrff eraill i weld sut gellir datblygu trefniadau cludo effeithiol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb a gynhaliwyd am y penderfyniad? Dylid cynnwys templed yr Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb a gwblhawyd fel atodiad i'r adroddiad.

Mae'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb sydd wedi ei hatodi yn nodi gwelliannau cyffredinol i wasanaethau a dewisiadau pobl hŷn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Mae sawl ymgynghoriad wedi ei gynnal ac mae manylion y rhain yn Atodiad 1. Mae adborth y Pwyllgor Craffu wedi ei gynnwys yn Atodiad 2.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Awgrymir yn yr adroddiad y bydd yr arolwg yn arwain at arbedion a fydd yn cael eu hail-fuddsoddi mewn gwasanaethau gofal cymdeithasol. Bydd y cynigion hefyd yn rhyddhau gofod yn un o'n hadeiladau y gallwn ei ddefnyddio er dibenion eraill.

10. Pa risgiau sy'n bodoli ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae'r prif risg i'r Awdurdod Lleol yn ymwneud â'r gallu i gynnal gwasanaethau pobl hŷn mewn cyfnod lle mae'r galw yn cynyddu a'r adnoddau yn lleihau. Mae'r cynigion, ynghyd â chynigion eraill sy'n cael eu datblygu trwy'r Bwrdd Moderneiddio Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles, yn cyfrannu at leihau'r risgiau hyn.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae Deddf Cymorth Gwladol 1948 a Deddf y GIG a Gofal Cymunedol 1990, yn rhoi dyletswydd â phŵer i Awdurdodau Lleol sicrhau bod anghenion unigolion yn cael eu hasesu a bod y gwasanaethau addas ar gael i ddiwallu'r anghenion hynny.

Mae erthyglau 6.3.2(b) a 6.3.4(ch) yn cyfeirio at bwerau craffu o ran y mater hwn.

Swyddog Cyswilt:

Rheolwr Gwasanaeth: De'r Sir

Ffôn: 01824 706643